

## UN ALTRE *COTXO*, ARA A VILALLONGA DEL CAMP

Ramon AMIGÓ

Es pot dir que a Vilallonga hi ha el *Cotxo*, tanmateix dissimulat amb una lleugera variant consistent en el canvi de la *-o* final per una *-e*: *el Cotxe* i, en altres ocasions, el mateix substantiu *Cotxe*, determinat amb un complement, diferent cada una de les vegades. Ho veiem a la pàgina 75 de *Noms de lloc, cognoms i renoms de Vilallonga del Camp*, de Pilar Riera i Fortuny (Societat d'Onomàstica - Institut Cartogràfic de Catalunya, 2005). L'autora només aporta un document recent, de l'any 1928. No és possible de pensar que es vulgui referir a un carruatge destinat a transportar persones, sigui amb tracció de sang o amb motor. No ho és perquè s'explica que la paraula en tots quatre casos, designa el distribuïdor d'aigua d'una mina.

Havia trobat *el Cotxo* en altres termes del Camp de Tarragona, pròxims entre ells i no gaire lluny de Vilallonga. A Constantí, *el Cotxo* és el nom d'una partida de terra; l'agafa del que es dona al punt on surt a flor de terra la mina de les Fonts. Hi ha com una capelleta d'obra, antiga, on l'aigua és dividida i per mitjà d'unes conduccions, novament subterrànies, se'n va en una direcció o en una altra. La gent deia que el nom li venia del fet que per agafar l'aigua s'havien d'acotxar, un verb que, en aquesta zona, vol dir 'inclinat, doblegar cap avall', tal com el *Diccionari català-valencià-balear* explica amb tota precisió.

A Constantí mateix, per allà el 1965, també em van dir que coneixien pel *Cotxo* una basseta que servia per a repartir l'aigua de la mina del Mas d'Ixart, al terme de Reus, molt a prop del de Constantí. Llavors, quan vaig tenir la conversa amb pagesos de Constantí, la bassa ja havia desaparegut, enduta per la construcció d'una pista del camp d'aviació. Potser ja no hi era deu anys abans, quan vaig escorcollar nominativament el terme de Reus, perquè llavors no me'n va parlar ningú. Ja devia fer temps que se li devia haver posat al damunt la pista construïda al servei dels avions, i el *Cotxo* de la mina del Mas d'Ixart s'havia oblidat. Amb més motiu, quan vaig reestructurar el recull de noms de Reus, cap al 1986, tant el record d'aquell nom com el d'aquella mina s'havien esfumat.

Novament, a Vila-seca em van parlar del *Cotxo del Castell*, una parada on havia rajat la mina del *Cotxo*, que llavors ja era eixuta. Ningún no comentava res de significats ni d'origens.

En cap d'aquests llocs, Constantí, Reus i Vila-seca, no vaig veure mai la paraula escrita en cap document, malgrat que de totes aquestes localitats viag poder examinar una abundància de papers. El nom em va arribar només per via oral. El document aportat pel treball de Vilallonga del Camp és tan modern que tampoc no se'l pot prendre en gaire consideració tret de la importància que es pugui donar al fet de saber que una mica enrere en el temps la forma escrita era fet i fet una transcripció fonètica.

La paraula a què em refereixo va ser motiu d'un estudi extens del doctor Joan Coromines. Diu que és un mot de substrat mossàrab, d'origen preromà, i que, en general, designa llocs d'aigua, fonts, gorgs, olles o gorgues en un barranc, etc. Posa com a exemples *la font de la Còtxa*,

a Torroja, un nom de Jaume Sabaté (1995) no cita en el seu recull d'onomàstica d'aquell terme, perquè ja es devia haver perdut del llenguatge viu i no el va trobar en els documents; i *les Còtxes* d'Ascó, i *les Còtxes* de Móra d'Ebre, dos termes l'onomàstica dels quals no sabem que hagi estat recollida, ni sabem si s'ha pogut salvar la que d'Ascó Carmel Biarnès havia començat a arregar. Artur Bladé Desumvila també anota *els Cotxos* a Benissanet, com a nom de partida, però sense comentari a l'entorn de quina cosa l'hagués pogut generar. Coromines, com altres vegades, s'embarca en hipòtesis infundades -potser per una lectura precipitada del meu recull de Constantí o per un excés de confiança en la seva memòria prodigiosa, que tanmateix he pogut constatar altres vegades que també el traïx- sobre l'exclusió d'aquest nom en el meu recull de Reus, una no inclusió que ja he explicat fa una mica a què va obeir. Coromines comenta l'ètim sorotàptic que hi ha a la base de la paraula *coxi* i altres noms de recipients i bassiols; però en cap cas no s'atura a considerar la possibilitat que *Cotxo* hagués correspost a un repartidor d'aigua de reg, tal com es veu clarament que hi corresponia segons els inventaris d'onomàstica de Vilallonga del Camp, de Constantí (Reus inclòs) i de Vila-seca. És cert que aquests repartidors són en un lloc enfonsat, i s'hi podria aplicar la idea de ser dintre un clot semblant a un *coxi*. Localitza una abundància de derivats de *Cotxo* al País Valencià, fins i tot *el Cotxe*, com a Vilallonga del Camp, a Benigànim.

En algun altre lloc, com a les Borges del Camp (*Toponímia de les Borges del Camp i del seu terme municipal*, de Ferran Jové i Hortonedà, Associació d'Estudis Reusencs, 1981, entrada núm. 412 i 179, p. 109 i 88) es parlava de la Cotxeria i del pont de la Cotxeria, segons informació obtinguda per via oral, sense documents de suport. Diuen que era el lloc on les diligències del Priorat feien el canvi de cavalls; però fa estrany que tan a prop Reus, al capdavall a cosa de vuit quilòmetres, d'on devien sortir, o cap on s'adreçaven, hi hagués d'haver canvi de cavalleries. I dos factors més a tenir en compte. Un, que l'antic camí de Reus a les Borges i cap al Priorat no feia el mateix recorregut que la carretera actual, inaugurada durant la dècada de 1860; i un altre, que a les Borges mateix -com comenta encertadament Ferran Jové mateix- hi havia dos hostals, i era més raonable que, si hi havia d'haver canvi d'animals, aquest canvi es practiqués en un dels hostals. Davant d'això, un es pot preguntar si el nom no era un derivat de *cotxo*, un derivat creat perquè la paraula recuperés un significat que el mot primitiu havia perdut. A les Borges hi havia hagut una bona colla de mines, amb fins a trenta-set noms, entre actuals i caiguts en oblit. Per la proximitat de la Cotxeria en passaven diverses. Però sobretot una d'elles, la del Molí, era important, per l'antiguitat i per la quantitat d'aigua que aportava, i encara ho és, i per la qualitat que la fama li atribuïa. Jové la documenta a partir del 1766.

Que a Vallmoll (*Noms de lloc i de persona i renoms del poble del Vallmoll*, d'Antoni Grau Verdú, Societat d'Onomàstica - Institut Cartogràfic de Catalunya, 2000, p. 63) hi havia hagut *Cotxo* com a àlies, segons documents del 1862 i del 1931, és l'única cosa que se sap a l'entorn d'aquest mot i això tot sol no permet de fer cap proposta sobre la procedència del renom. Tanmateix, com que els renoms -igual que els noms de lloc- no es creen mai perquè sí, sinó que sempre hi ha un factor o altre que els genera i els justifica, podria ser que el Boronat -els Boronat se'ls sap presents a Vallmoll des del 1410- al qual es va aplicar el motiu hagués tingut alguna cosa a veure amb un *cotxo* del qual no queda record. Al recull d'Antoni Grau no s'anota cap mina actual ans només es parla de terres anomenades la Mina, les Mines i la Mineta, totes tres conegudes sols per documents dels segles XVII, XVIII i XX, uns testimonis tanmateix que donen fe que el territori havia estat perforat a la recerca d'aigua subterrània, ja que no hi ha notícia que s'hagués pretès l'extracció de minerals.